

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonaë, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 3. An hora nona cibum sumerent Antiqui. Quinam semel, qui pluries in die olim reficerentur. Christianorum qui mores de eadem re, & qua hora jejunium solverent.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

3. Illud etiam ad horæ Nonæ venerationem facit, quod in Actibus Apostolorum & legitur. Cornelius enim Centurio vir religiosus ac timens Deum hac ipsa hora in oratione positus Angelum Domini videre meruit, à quo monitus est accersere Petrum, & audire ab illo verba vitæ. Eadem hora Petrus & Joannes ascendentes in templum claudum à matris utero per fidem, & invocationem nominis Christi ambulare fecerunt. Placet hac de re Venerabilis Drogonis Exabbatis x, & Episcopi Hostiensis verba distisse. Egenus, & pauper ego sum Domine, & claudus ex utero matris meæ, & ecce sedeo ad portam templi tui, quæ dicitur Speciosa, non valens, nec volens, introire, quin potius egestate bonorum tuorum mendicans foris alimoniam carnis meæ, aereas, & falsas imagines hominum, ubi coacervem mihi talentum iniquitatis, fasciculos deprimentes. Et ecce hora orationis Nona est: ascendunt Petrus & Joannes Apostoli tui, ut orient ad templum sanctum tuum: ego autem hareo terræ, & luto, terrena, & vana sapiens, & aliis introeuntibus ego foris remaneo non querens cum eis, ea quæ Patris tui sunt, sed quæ Patris mei: Ecce jam hora orationis Nona est, inclinata est dies, propè est nox, cum surrexero manè diluculo de his, quæ nunc mendico, nihil in manibus meis reperiam. Hora, inquam, orationis Nona est: Orasti hac hora pendens in cruce, orasti inclinato capite clamans voce magna, & expirasti, & eundem, quem de nobis tunc habebas compassionis animum, tecum asportasti, & credo Domine, quia tecum adhuc reserves, quia charitas tua refrigescere nefcit. Erat autem hora orationis Nona. Et quare Nona orationis hora erat? quia circa horam Nonam tenebræ factæ sunt. Repellendus erat horror tenebrarum, qui universam operuerat terram; repellenda caligo populorum, quæ ex tunc cœperat abundare, ex quo tu cœpisti ad auram post meridiem deambulare, ex quo tunc non cessasti clamans, *Adam ubi es?* Hactenus Drogo.

t Act. 10. u Act. 3. x Drogo lib. de Sacram. Dominice Passionis.

S. III.

An hora nona cibum sumerent Antiqui. Quinam semel, qui pluries in die olim reficerentur. Christianorum qui moros de eadem re, & qua hora jejunium solverent.

1. Ceterum cum de Nona tractamus, dissimulare nequeo, quod nuper aliud agenti ingessit se mihi ex libro de jejunio contra Psychicos Septimii Florentis Tertulliani y, quem librum licet adversus Catholicos scripserit, libenter tamen cum de re antiquaria agitur, illius fontibus scripta mea irrigare soleo. Scribit iste hora Nona ultimam stationi clausulam à Catholicis (quos Psychicos id est animales vocat, quod Montani dogma de tribus Quadragesimis non admitterent) impositam olim fuisse, quam sui Montanistæ usque ad Vesperam protrahabant. Expungere autem, vel dirimere stationem idem est ac jejunium solvere, & prandere, ut supra notatum est. Lege si placet Ludovicum de la Cerda z in suis Adversariis. Verum an præcisè hora Nona finis sit, & expunctio stationis controversum est. Attingam hic vellicatim quod varia lectione compertum est mihi, licet hæc diutius consecrari non sit omnino nostri instituti. Et quidem majores nostri cum magis temperantiæ, & sobrietati studerent, vel semel tantum in die circa solis occasum comedebant, vel certè usque ad sextam prandium differre consueverunt. Hæc consuetudo non Christianis tantum, sed & ipsis Ethnicis solemniter fuit. Quod unica refectione, quam cœnam vocabant, quidam antiquiores Græci, & Romani contenti essent, testantur Scriptores fide dignissimi. Isidorus a, apud veteres, ait, in usu non erant prandia. Cicero in Tusculanis b, & Clemens Alexandrinus c referunt dictum Platonis, quem pudebat bis in die saturum fieri. Horatius d invitans Torquatum ad cœnam ait,

Supremo te sole domi Torquate manebo.

Et ad Mœcenatem.

Si cœnas hodie mecum,

Post nonam venies.

Raphaël Volaterranus e multum laborat in intelligendo hoc versu Martialis,

Imperat extructos frangere Nona toros.

Nam si prandium, ait, nimis tardè. Si cœna nimis citò. Dicendum tamen fuisse cœnam, quæ post nonam incipiens usque ad tenebras protrahatur, quo tempore luminaria accendebantur, ut constat ex his versibus Virgilii f.

Post-

y Tertull. de Jejun. c. 10. & 14. z Ludov. Cerda Adv. c. 138. & 140. a Isidor. l. 20. orig. c. 2. b Cicer. 5. Tuscul. c. Clem. Alex. l. 2. Pad. c. 1. d Horat. lib. 1. ep. 5. & 7. e Raph. Volaterr. l. 32. comment. Urban. cap. 32. f Virgil. Æn. lib. 1.

Postquam prima quies epulis, mensæque remotæ,
Crateras magnos statuant, & vina coronant.
Et strepitus rectis, vocemque per ampla volutant
Atria, dependent lychni laquearibus aureis
Incensæ, & noctem flammis funalia vincunt.

Sic autem inceptæ epulæ aliquando in sequentem diem extendebantur. Propertius g,

*Sic noctem patera, sic ducam carmine, donec
Injiciat radios in mea vina dies.*

Silius item Italicus h, cum perditos Romanorum mores sua tempestate notaret, Regales epulas, atque ortu convivia solis deprehensa commemoravit. Alludit ad hunc morem Apostolus dum ait i, & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Huc etiam respexit princeps Lyricorum dum cecinit k,

*Sume Mæcenas cyathos amici
Sospitis centum, & vigiles lucernas
Profer in lucem.*

Appositè ad eandem rem dixit Satyricus l:

*Tecum etenim longos memini consumere soles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes.*

Sanctus quoque Cæsarius m, Fugiamus, inquit, prandia luxuriosa, quæ nos aliquoties etiam inuitos usque ad noctem mediam trahunt. Usus verò lucernarum in conviviis, & pendentia è laquearibus lumina multi Auctores commemorant. Propertius n:

*Dulcis ad besternas fuerat mihi rixa lucernas.
Lucretius o,*

Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur.

Stattius p,

*At Alii tenebras, & opacam vincere noctem
Aggressi tendunt auratis vincula lychnis.*

Salvianus Massiliensis q, & Aurelius Cassiodorus r non nisi ad vesperam licuisse olim cibum sumere asseverant. Athenæus s, cum varia convivia in cœnis sapientum enumeret, semper cœnæ nomine utitur. Aurelius Gellius t se Athenis à Philosopho Tauro convivio exceptum refert, ad id diei ubi jam advesperaverat: id enim, ait, est tempus isthuc cœnandi frequens. Tertullianus in Apogoleto; Postquam, inquit, manuales, & lumina, ut quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere. Christianorum autem primi ævi cœnas describit. Vitruvius u hyberna triclinia

g Propert. lib. 4. el. 6. h Silius Ital. l. 11. i 1 Thessal. 5: 7. k Horat. l. 3. od. 8. l Persius Sat. 5. v. 41. m Cæsarius hom. 19. n Propert. l. 3. El. 8. o Lucret. lib. 2. p Stattius lib. 1. Theb. q Salvian. lib. 1. de provid. r Cassiod. in Ps. 14. s Athen. l. 4. Dipnosoph. t A. Gell. noctium Attic. lib. 17. cap. 8.

cœnæ destinata ad Occidentem hybernum extruenda esse præcepit, quod vespertino lumine uti opus esset. Apud Xenophontem x milites Cyri non nisi die exacto reficiebantur. Plautus Vesperum metonymicè pro cœna usurpat in Milite gloriolo, & in Rudentibus: quoniam Romani hac hora cœnare solebant. Hanc veterum continentiam Severinus Boëthius sic celebrat y:

*Felix nimium prior atas
Contenta fidelibus arvis;
Nec meris perditæ luxu,
Facili quæ sera solebas
Festunia solvere glande.*

Antiqui Monachi apud Chrysofomum z prandium ignorabant. Quintus Smyrnæus a in Paralipomenis post exactum diem cibi refectioem sumptam ait à Penthesilea, quæ Trojanis auxilio venerat cum Amazonum exercitu. Apud Aristophanem b in Nubibus facetus quidam Socratis discipulus; Heri, inquit, nihil nobis cœnæ fuit sub vesperam. Plinius junior c cœnæ meminit, quæ hyeme post nonam, æstate post octavam sumeretur.

2. Quod autem spectat ad prandium; sive ad duplicem refectioem, adsunt & alia testimonia d, quibus constat Antiquos & prandio, & cœna usos quandoque. Notum est illud Ducis Spartani apud probatos Scriptores. Prandete milites, hodie apud inferos cœnaturi. Dicitur autem prandium ex eo quod milites ad prælium parati, asserit Trebellius Pollio e: & apud Varonem extat inter fragmenta Satyrarum una cum hac inscriptione, Pransus paratus. Atque inde scribit Polybius f ab impransis militibus non suscipiendum prælium, traditque præcepta de curando prandio Onofander g in Strategico. Cornelius Celsus h Latinorum Medicorum Princeps commodius esse docet bis in die, quam semel cibum capere. Flavius Josephus i hora quinta Essenos prandisse notat, & vespere cœnasse. Extat apud Plutarchum Magni Alexandri a pophtegma; Ad prandii condimenta nocturnas profectioes optimas esse, ad cœnæ autem prandii

u Vitruv. lib. 6. Architect. c. 2. x Xenoph. lib. 3. Cyri pad. y Boeth. de consol. Phil. l. 3. metr. 5. z Chrysof. hom. 56. in Matth. a Q. Smyrn. lib. 1. v. 125. b Aristophan. in Nubibus act. 1. sc. 2. v. 50. c Plinius l. 3. ep. 1. d Val. Max. l. 3. c. 2. Senec. Epist. 83. Cic. 1. Tuscul. e Origen. lib. 2. adv. Celsum. f Trebell. in Salon. Gallieno. g Polybius l. 3. h Cornel. Celsus de re medical. 1. c. 1. & 3. i Joseph. de bello Judaico. 2. cap. 7.

dii parcitatem. Observat Hieronymus Mercurialis *h* vir reconditæ eruditionis apud Græcos, Hippocratis præsertim temporibus, nullam de hac re certam legem fuisse, nam quidam ter, alii bis, plerique semel tantum in die reficiebantur. Eustathius Theſſalonicenſis ad librum secundum Odysſeæ Homeri veteres tribus cibis uſos fuiſſe aſſeverat, matutino, meridiano, & vespertino. Apud Homerum milicibus, & Heroibus multiplex cibus fuit, teste Athenæo *l*. Et primus quidem jentaculum dicebatur, Græcè ἀνεγοιτίζουσι, siue ἀνεγοιτίζουσι, quod panis frustra mero intincta ſumerentur. Sunt qui ἑταίρου dictum jentaculum arbitrentur, qua voce bis tantum utitur Homerus *m*. Sed alii hac prandium significant. Legendus Suidas verbo Δείπνον. Fulgentio Planciade auctore jentaculum dicitur gustatio, & quasi prægustativa comeſtio. Plautus, & Martialis jentaculi mentionem faciunt: quod auroræ exortu olim sumptum aſſerit Philemon apud Athenæum. Sequebantur prandium, merenda, & cœna. Merendæ certam horam assignatam non inuenio. Hanc Græci vocant Εὐμέλειον, eamque commemorat Homerus *n*. Merendæ quoque meminit Plautus in Mostellaria, actû *4*. Cœna secunda. Cœna vesperi ſumebatur, prandium circa meridiem. Procopius Gazensis in Genesim; Adam, inquit, horâ sexta veritum cibum in illa demisit: est enim ea hora quasi certa regula homini constituta, ut cibum capiat, Ælius Lampridus in Alexandro Severo; Et cum dormiret post convivium hora diei fere septima. Græcus Auctor Anonymus interprete Lilio Giraldo *o*:

*Sufficit in sextam labor horam, deinde sequentur
Ut vivas numeri: littera ζηδ̄ monet.*

Septima enim, octava, nona, & decima hora in Græcis horologiis, ut Maximus Planudes commentatur, notantur his litteris Ζ, Η, Θ, Ι, quæ simul junctæ verbum ζηδ̄, expriment, quod Latine sonat *vive*. Juvenalis in fine Satyræ undecimæ sextam prandio designatam aſſerit. Aufonius in Ephemeride quintam assignat dicens:

*Sosia prandendum est, quartam jam totus in bo-
ram
Sol calet, ad quintam flectitur umbra notam.*

*k Mercurial. lib. 4. var. lect. c. 17. l. 1. de regymna-
stica cap. 9. s̄ 11. l. Ahe. l. 1. c. 4. m Homer.
Iliad. v. Odys. π. ut utroque loco admonuit Eusta-
thius. n Homer. Odys. 2. o Lib. 2. Antholog.
cap. 91.*

Porro veteres quater in die cibum modicè sumplisse ostendit Muretus *p*. Prandium sine potu & tenuè fuisse scribit Clemens Alexandrinus *q*: quale etiam describit Seneca *r* dum ait, panis siccus, & sine mensa prandium, post quod non sunt lavandæ manus. Certam verò comedendi horam non existimo omnes gentes habuisse. Caspiis venter solatiunt est, inquit Ammianus Marcellinus *s*: quod multò iustissimum prædicat Plautinus ille Parasitus apud Gellium *t*. Sed belluarum ritus est ex ventris esurie horas sentire, ait Cassiodorus *u*. Facetè *x* Diogenes interroganti quânam horâ quis deberet cibum sumere, respondit: Si dives, quando vult; si pauper, quando potest. Prandii verò, & cœnæ mentionem faciunt Auctores celeberrimi Macrobius *y* in Saturnalibus, Plutarchus in illo Opusculo, cuius titulus est; Non posse suaviter vivi secundum Epicurum, Xenophon in Cyripædia, in Oeconomicis, & passim in libris Ἀναβάσεως, Suetonius in Domitiano, Hippocrates *z* libro de ratione victus in morbis acutis, Athenæus *a* in cœnis sapientum, Mærtinius in Panegyrico Juliani Imperatoris, Clemens Alexandrinus *b* in Pædagogia, Sidonius Appollinaris *c* in Epistolis, Joannes Tzetzes *d* in Chiliadibus: & ex recentioribus Thomas Dempsterus *e* ad antiquitates Romanas Joannis Rosini, Joannis Savaro *f* ad Sidonium Appollinarem, Julius Cæsar Bulengerus *g* libro de conviviis, ubi de hora prandii accuratissimè disputat, & alii plures.

3. Sat dictum de infidelibus, nam quæ hætenus diximus, illis dumtaxat convenisse videntur. Jam nostrorum mores disquiramus. S. Benedictus facem mihi præfert capite quadragesimo primo suæ Regulæ. A sancto Pascha usque ad Pentecosten ad sextam reficiant fratres, & ad seram cœnent: quæ prandii sexta continuanda erit totâ æstate, exceptis feriis quarta & sexta, quibus jejunandum sit nec ne, Abbatibus providentiæ remittitur. Ab Idibus autem Septembris usque ad caput Quadragesimæ ad nonam semper reficiant. In Quadragesima
Bbbbb verò

*p Muret. lib. 4. var. lect. cap. 12. q Cl. Alex. lib. 2.
Pædag. cap. 2. r Seneca Ep. 83. s Ammian.
Marc. lib. 23. t Gellius l. 3. cap. 3. u Cassiod. l.
1. var. Epist. 46. x Laertius lib. 6. y Macro-
b. l. 3. c. 17. z Hippoc. sec. 4. a Athen. l. 4. cap. 13.
b Clem. Alex. lib. 2. cap. 2. c Sidon. l. 2. Epist. 9.
d Tzetzes Chil. 8. v. 25. e Dempst. ad c. 27. l. 5.
f Savaro ad Ep. 12. lib. 6. g Buleng. l. 1. cap. 23.*

verò usque ad Pascha ad vesperam reficiant. Ecce
 eria tempora prandio Monachorum sanctissimus
 Legislator assignat, horam sextam diebus qui-
 bus non jejunatur; jejuniis Quadragesimalibus
 horam vespertinam, aliis jejuniis horam nonam.
 Hanc autem distributionem apud omnes olim
 Christianos in usu fuisse manifestum est. De
 sextæ prandio iis diebus, qui à jejunii lege exi-
 mii sunt, possem innumeros testes asserre Græ-
 cos & Latinos, Cassianum *b* scilicet in Collatio-
 nibus, & libro de spiritu Acediæ. Sanctum Ni-
 lum de eodem spiritu, Basilium sermone asceti-
 co, cui titulus est; De homine quod sit imago
 Dei, sanctum Pachomium initio Regulæ, quam
 ab Angelo accepit, Theophylactum *i*, Aucto-
 rem * modi bene vivendi inter opera Bernardi,
 Gregorium magnum *k* in Dialogis, Hugonem
 Victorinum *l* in expositione Regulæ sancti Au-
 gustini, Divum Thomam *m* & alios. Sed nolo
 tot testimoniis onerare lectorem. Id verò notan-
 dum est hoc loco, errasse quosdam Canonum
 Interpretes *n*, horam prandii tertiam esse di-
 centes, nisi fortè suorum temporum consuetu-
 dinem respexerint. Certè Nicolaus Papa *o* in
 Responsonibus ad consulta Bulgarorum hortat
 eos, ut ante horam diei tertiam nullum cor-
 poralem cibum, etiam in ipsis insignioribus so-
 lemnitatibus omnino sumant, cum scriptum le-
 gamus: *Væ iis qui manè comedunt.* Quam constitu-
 tionem ita decet interpretari, ut horâ tertiâ Mis-
 sarum solemnia celebrantes postea circâ quin-
 tam, vel sextam reficerentur. Nec mirum si
 summus Pontifex antiquum Ecclesiæ rigorem
 aliquantulum eis relaxaverit, feroces enim po-
 pulos recens conversos ad fidem paulatim ad au-
 steriora ducere oportuit. Ostendunt & sacra
 Biblia hanc eandem cibi capiendi horam. Fra-
 tres Joseph *p* parabant munera, donec ipse in-
 grederetur meridiem, audierant enim quod ibi co-
 mesturi essent panem. Cum populus revertisset
 per meridiem, duo Seniores *q*, qui castam Su-
 fannam deperibant, dixerunt alter ad alterum,
Eamus domum, quia hora prandii est. Cum Je-
 sus *r*, fatigatus ex itinere sedebat sic super fon-
 tem; hora erat quasi sexta; Discipuli verò abie-

rant in civitatem, ut cibos emerent. Accedit
 quod Princeps Apostolorum *s* discipulos non esse
 ebrios tanquam insolubili argumento evicit,
 quod horâ dici tertiâ esset à solita comestione
 hora plurimum distans, qua nullatenus fieri
 posset, ut homines modesti jam se mero ingur-
 gitalent. Sed jam ad jejunia vocamur. Sanctus
 Benedictus tempus prandii à tempore jejunii di-
 stinguat, quia subtrahit prandii ad jejunii inte-
 gritatem spectat, quare esurialibus diebus (ut
 Plautino vocabulo utar) quæ fit comestio, cœna
 non prandium esse debet, quæ quò amplius
 differtur, eò melius abstinentiæ districtio ob-
 servatur. Et quidem extra Quadragesimam
 præcipit Ecclesia, ne ante horam nonam man-
 duceamus. Athanasius rem acu tetigit libro de
 Virginitate: *Jejuna totum annum, etiamsi nulla
 cogat necessitas: hora verò nona, cum jam in
 Hymnis & precibus perseveraveris, sume panem
 tuos cum oleribus conspersis oleo. Adstipulan-
 tur alii, Hieronymus *t*, Augustinus *u*, Palladius
x, & Climacus *y*. Eandem horam anti-
 quis Hebræis in usu fuisse scribit Aristæus *z* in
 Historia LXXII. Interpretum, quos ait scripsisse
 usque ad horam nonam, deinde curasse corpora.
 Aurelius Prudentius *a* Poëta clarissimus Hymno
 post jejunium sic canit:*

*Nona submissum rotat hora solem
 Partibus vix dum tribus evoluit,
 Quarta de vexo superest in axe
 Portio lucis.
 Nos brevis voti dape vindicata
 Solvimus fastum, fruimurque mensis
 Assatim plenis, quibus imbuatur
 Prona voluptas.*

Idem in Hymno *b* de S. Fructuoso Episcopo, &
 aliis Martyribus Tarraconensibus eandem rem
 clarius explicat his versibus:

*Quosdam de populo videt Sacerdos
 Libandum sibi poculum afferentes:
 Jejunamus, ait, recuso porum,
 Nondum nona diem resignat hora.*

In majori autem jejunio quadraginta dierum, qui
 anniversariam Christi morientis memoriam præ-
 curant,

h Cassian. Collat. 21. cap. 23. *g* lib. 10. c. 1. *i* Theoph.
 in cap. 27. Matrb. * De modo bene vivendi serm. 52.
k Gr. Dial. lib. 3. cap. 15. *l* Hugo cap. 3. *m* D.
 Tb. 2. 2. qu. 147. art. 7. *n* Archidiacon. *o* Turre-
 crem. ad c. Quod dixit dist. 41. *o* Nicol. Papa.
 cap. 60. *p* Gen. 43: 25. *q* Daniel. 13: 7, 13.
r Joa. 4: 6, 8.

f Act. 2: 2, 15. *t* Hieron. Ep. 22. *u* August. Ep.
 118. in fine. *x* Pallad. cap. 139. *y* Climac. gr.
 13. *z* Aristæus. *a* Prudent. hym. 8. Cassim.
b Hym. 6. πῶς Σπφ.

currunt, usque ad vesperam inedia prorogare antiquissima religio est. E veteri Testamento desumpta videtur consuetudo, passim enim Israelitæ jejunasse usque ad vesperam memorantur c. Favent sancti Patres. Basilius d, Expectas vesperam, ut cibum capias. Paulinus e; Quotidiana jejunia non refugit, & pauperem mensam vespertinus conviva non horruit. Chrysostomus f, Non existimemus inedia usque ad vesperam ad salutem nobis sufficere. Theodulphus g Episcopus Aurelianensis Epistola ad Clerum suum; Solent plures, qui se jejunare putant (loquitur autem de Quadragesima) mox ut signum audiunt ad nonam manducare, qui nullatenus jejunare credendi sunt, si ante manducaverint, antequam Vespertinum celebretur Officium: concurrentum est enim ad Missas, & auditis Missarum solemnibus, siue Vespertinis Officiis, largitis elemosynis ad cibum accedendum est. Si verò aliquis necessitate constrictus fuerit, ut ad Missam convenire non valeat, aestimata vespertina hora, completa oratione sua, jejunium absolvere debet. Bernardus h sermone de Quadragesima; Hactenus usque ad nonam jejunavimus soli, nunc usque ad vesperam jejunabunt nobiscum universi, Reges & Principes; clerus & populus; nobiles & ignobiles: simul in unum dives, & pauper. Extant & sacri Canones de hac re apud Gratianum i, Barchardum k, & Yvonem l. Hic liceat tandem subsistere & deplorare. Heu quantum à prisco jejuniorum ritu recessimus! Tunc vera jejunia erant, dura, & austeri: nunc levia sunt, & vix jejunii nomine digna, ludus, & umbra jejunii. Etiam in ipsis solemnioribus pervigiliis vix meridiem expectamus, statuas Nonæ, & Vesperarum horas in solemnibus dumtaxat sacratum precum recitatione servantes. Utinam quod deest abstinentiæ, aliarum virtutum exercitatione farciamus.

c Judic. 20. 26. 1 Reg. 14. 24. 2 Reg. 11. 12. d Basili. orat. 1. de jejun. e Paulin. Epist. 6. ad Anan. que est in ordine 24. f Chrys. Hom. 4. in Gen. g Theodul. Ep. ad clerum. n. 39. h Bernard. serm. 3. de Quadrages. i De cons. d. 2. c. soleat. k Barch. l. 13. c. 9. l Ivo p. 4. c. 42.

METRUM XIX.

O Nimum etas aurea felix,
Cum sponte sua, vindice nullo

Colerent homines jura, fidemque.
Candor morum, castusque pudor
Querulas lites, diraque vinculis
Bella premebant. Saucia nullo
Vomere telus teneras fruges
Ubere cornu lata crebat.
Dulces epulas herba salubris,
Dabat & potum rigidus amnis.
Nondum certo limite campus
Drusus erat: nondum cinife
Mœnibus urbes, nondum oribus
Munita domus, per via cunctis
Drusiarum gaza patebat.
Aberant fraudes, aberant cades:
Non Thessalicis mixta venenis
Pocula mortis, non aconita
Noverat orbis. Pietas sancta,
Amor, & summi Numinis horror
Placida gentes pace regebant.
At nunc miseris postquam infecit
Deterioris vena metalli.
Jam vitiorum scelerata cohors
Agmine saclo mundo incubuit,
Ambitio exlex, praecepsque furor,
Intima livor viscera rodens,
Rabies, cades, furta, rapina,
Dolus, & fraudem perfidularum,
Venale nefas, dira venena,
Luxus, & auri caeca cupido,
Profligaverunt gula, lautaeque
Gloria mensa, quam morborum
Immensa lues, celerique gradu
Aspera sequitur, duraque egestas.
Tum jus, & amor, cultusque Dei,
Veraque pietas, fidesque,
Atque omnis toto exulat orbe
Candida virtus, ornaque morum.
Ergo querebas jundite acerbas
Mastu juvenitas: plangite sece
Sidere nati, genus inelix,
In quos etas ultima venit.
Sentiât aether gemitus vestros,
Sentiât aer, tellusque patens,
Et vaga pelagi mobilis unda.
Soboles tantis obsessa malis
Non est luctu plangenda levi.
Nos inausum genus, o pueri,
Flebile vulgus, male nata seges
Savi per iter triste doloris
Celerè imus: nec sic tellus
Infima supero distat ab axe;
Quantum à sensibus novis distantia
Turba nepotum. Nos semo piger
Terra opprobrium proculis orbis,
Qui graviore pondere pressi

Bbbbb 2

Flaad

*Haud degeneres dabimus natos.
Sed inutilibus parcite lacrymis,
Parcite juvenes, parcite tantos
Promere questus: dabitur vobis
Alium vitæ nosse tenorem,
Si nunc veteres renovet mores
Præsens ætas. Aurea secla
Aurea morum norma reducet.*

CAPUT X.

DE VESPERIS.

§. I.

*Mysticus solis occasus. Quid sit solem oriri,
& occidere. Dicta quadam breviter de
cognitione sui. Humanarum rerum ma-
gnam esse vicissitudinem.*

IAm diurni finis officii, jam jucundissima lucis instat occasus. Qui producit Luciferum in tempore suo, jam vespere super filios terræ consurgere facit a. Nimirum, ut Sapiens b observat, Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem. Lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur. Ortus autem sui, & occasus alterna varietate magni nos admonet Sacramenti in Christo, & in Ecclesia, in Redemptore, & in redemptis. Et ipse quidem verus justitiæ Sol è purissimo Virginis utero feliciter ortus occubuit in Passione, ac in admirabilis Ascensionis die reversus est in locum suum. Exivi, inquit c, à Patre, & veni in mundum, iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem. Hic est Sol, de quo psallimus cum Propheta d, sol cognovit occasum suum, Christus scilicet cognovit passionem suam. Sed numquid ita occidit sol, ut non oriatur? Numquid qui dormit non adjiciet ut resurgat? Ipse dixit, Dormivi conturbatus: Sed de ipso etiam dictum est e, exaltare super cælos Deus: & inde venturus est judicare vivos & mortuos. Ergo sicut sol iste visibilis decedente die per incognitas semitas ad locum regressus unde exierat, rursus expleto noctis curriculo de thalamo suo festinus erumpit: ita mysticus Sol, qui de sinu Patris in uterum matris de-
a Job. 38: 32. b Eccles. 1: 5. c Joau. 16: 28.
d Psalm. 103. e Psalm. 56,

scendit, ut lumine suo illustraret universa, & cælis iterato nascetur exortu, quando iterum apparebit expectantibus se in salutem. Ideo facies ejus lucere dicitur, sicut sol f lucet in virtute sua, quia, ut S. Victorinus g Episcopus scribit, licet solis gloria minor sit quàm gloria Domini, propter ortum tamen & occasum, & rursus ortum scriptura dicit faciem ejus similem gloriæ tolis. Sed & nobis singulis oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur. Oritur cum suam nobis infundendo gratiam dixerit de tenebris lucem splendescere: occidit, cum illud contingit, quod in Psalmo h scriptum est, Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Oritur timentibus Deum, & sagittantibus per bona opera certam facere vocationem suam: occidit negligentibus, & fallaci præsumptione securis. Oritur, inquit Salomonius i, timentibus se: occidit etiam hæreticis, & malis Catholicis, quia propter peccata sua lumen gratiæ ipsius amittunt. Oritur quibusdam, aliis occidit, ait Marcus Eremita k, pro varia eorum dispositione, qui circa divinam cognitionem versantur: ille verò beatus est, qui possidet ipsum in se ipso justitiæ Solem, qui non est circumscriptus vespere, & ignoratione. Item alio modo. Oritur nobis Sol, quando veritatis intelligentia cordi nostro inspiratur: occidit, cum intelligentiæ radius obscuratur. Occidit ei sol, ait Propheta l, cum adhuc dies esset. Sed post occasum ad locum suum revertitur, ut iterum renascatur, quia per subtractionem gratiæ ad sui considerationem mentis oculus reverberatur. Solis enim hujus locus proprius ipse est animus. Per hoc verò quod divina gratia se ad tempus subtrahit, cogitur homo agnoscere quàm nihil sit, & quam per se nihil possit, per quam propriæ infirmitatis cognitionem amissa intelligentia reparatur, & quasi sol renascens ad altissimam rerum coelestium contemplationem paulatim ascendit.

2. Ecce quantum valet humilis cognitio sui, scriptum est enim m: Omnis qui se humiliat, exaltabitur: & n, Bonum mihi quia humiliasti me, ut discam mandata tua. Post occasum sequitur ortus, & humiliatio signum est gratiæ appropinquantis, quia sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur. Rectè Satyricus o:

— E celo

f Apoc. 1. ac ibidem g Victorin. in Apoc. c. 1. h Ps. 29. i Salomonius in c. 1. Eccles. k Marc. Eremit. de Temperantia c. 15. l Jer. 15: 9. m Luc. 14: 11. n Psalm. 118. o Javenal, Sat. 11, v. 27.